

ДОСЛІДЖЕННЯ ВЗАЄМОЗВ'ЯЗКУ СОЦІАЛЬНИХ ОЧІКУВАНЬ І МОТИВАЦІЇ СПОРТСМЕНІВ

О. Л. Супрун

Мережа фітнес клубів "SportLife", suprun_oks@ukr.net

Постановка проблеми у загальному вигляді. Кожна людина впродовж свого життя має відношення до спорту. Вона може бути активним учасником тренувальної, спортивної діяльності, брати участь у змаганнях, підтримувати здоровий спосіб життя, бути відданим вболівальником чи пасивно спостерігати за перебігом спортивного дійства. Спорт займає важливе місце у державній політиці нашої країни. Здобутки спортсменів, їхні гучні перемоги іноді були достойним доповненням і вагомим аргументом у стратегічних переговорах політиків. Заняття спортом здатне забезпечити гармонійний фізичний розвиток людини, також сприяє вихованню важливих морально-вольових рис особистості. Психологія спорту поряд з іншими науками розв'язує складні завдання сьогодення, вивчає можливості людини у екстремальних ситуаціях і в умовах надважких межових навантажень.

Вважаємо, що вивчення мотивації у спортивній діяльності завжди користується актуальністю, оскільки змінюється соціальна реальність, виникають нові види спорту, удосконалюються правила участі і вимоги до організації і проведення змагань. Зміна реальної ситуації прямим чином впливає на психологічну готовність особистості спортсмена. Такі чинники породжують зміни в мотиваційній структурі особистості спортсмена, є джерелом формування соціальних очікувань ймовірного перебігу подій [1].

Наші спостереження показують, що мотивація спортсмена і його соціальні очікування, очікування всіх активних і пасивних учасників змагального процесу перебувають у своєрідному зв'язку і можуть визначати результат перебігу подій. Навіть соціальні очікування вболівальників, які чекають реваншу за поразку чи невдалий попередній виступ від свого улюбленого спортсмена чи команди здійснюють своєрідний соціальний тиск на

них. Останніх у свою чергу такі дії і ситуація спонукає до високої активності [2]. Почасти це допомагає, а іноді й заважає досягти бажаного результату [4]. Отже, дослідження взаємозв'язку соціальних очікувань і мотивації спортсменів вважаємо актуальним, таким що потребує організації емпіричного дослідження та обґрунтування.

Мета статті полягає в теоретичному обґрунтуванні та емпіричному встановленні взаємозв'язку соціальних очікувань з параметрами мотиваційної сфери спортсменів.

Виклад основного матеріалу. У вересні та жовтні 2020-2021 навчального року здійснено емпіричне дослідження психологічних змістових параметрів соціальних очікувань і структури мотивації. Учасниками вибірки стали професійні спортсмени (важкоатлети, бодібілдери) і спортсмени-любители (учасники спортивних секцій пілатес і фітнес) м. Херсона ($n = 63$).

Методи дослідження. Для встановлення параметрів соціальних очікувань застосовано опитувальник «Рівень соціальних очікувань» (PCO) (І. Попович, 2015). Для встановлення параметрів мотиваційної сфери спортсменів – опитувальник «Рівень домагань особистості» (РДО) (В. Гербачевський, 1993), а для встановлення даних за параметром мотивація до досягнення мети – методика «Оцінка мотивації до досягнення мети – до успіху» (Т. Елерс). Значущі взаємозв'язки встановлено за допомогою коефіцієнта кореляції Спірмена (r_s). Отримані емпіричні дані оброблено за допомогою статистичних програм «Statistica 6.0» та «MS Excel».

Перейдемо до висвітлення результатів емпіричного зрізу параметрів соціальних очікувань і мотиваційної сфери спортсменів. Подано описові частотні характеристики вибірки дослідження за всіма методиками. У опитувальнику «РДО» застосовано тільки найбільш актуальні для нашого дослідження шкали: внутрішній мотив, мотив змагання, мотив самоповаги, складність завдання, вольове зусилля, оцінка рівня досягнутих результатів, намічений рівень мобілізації зусиль та очікуваний рівень результатів. Констатуємо, що отримані емпіричні дані фактично збігаються з даними

середнього арифметичного і середнього квадратичного відхилення, які отримано в інших дослідженнях з застосуванням даних психодіагностичних інструментів [3; 5]. Результати частотних описових характеристик представлено у табл. 1.

Таблиця 1

**Частотні описові характеристики за психодіагностичними методиками
(n= 63)**

№	Психологічні змістові параметри	Середнє арифметичне, $\bar{x}$	Середнє відхилення, σ
1.	Рівень обізнаності про передбачуваний перебіг подій (ОП _о)	21,44	3,49
2.	Рівень очікуваного ставлення до учасників міжособистісної взаємодії (ОС _о)	12,34	3,89
3.	Рівень очікуваних результатів діяльності (ОР _о)	39,91	4,59
4.	Зведена шкала рівня соціальних очікувань особистості (РСО _о)	77,09	9,86
5.	Низька мотивація до успіху (НМУ)	7,12	2,12
6.	Середня мотивація до успіху (СМУ)	14,89	3,32
7.	Помірно високий рівень мотивації (ПВРМ)	18,44	4,11
8.	Надміру високий рівень мотивації (НВРМ)	21,98	1,12
9.	Внутрішній мотив (ВМ)	13,59	3,44
10.	Мотив змагання (МЗ)	13,54	3,33
11.	Мотив самоповаги (МС)	16,12	3,34
12.	Складність завдання (СЗ)	6,12	2,87
13.	Вольове зусилля (ВЗ)	14,01	3,56
14.	Оцінка рівня досягнутих результатів (ОРДР)	10,77	2,31
15.	Намічений рівень мобілізації зусиль (НРМЗ)	15,45	3,09
16.	Очікуваний рівень результатів (ОРР)	10,28	2,11

Наступним логічним етапом нашого дослідження є встановлення кореляційних взаємозв'язків між досліджуваними параметрами соціальних очікувань (чотири параметри) і параметрами мотиваційних методик (обрано дванадцять ключових параметрів). Нами застосовано кореляційний аналіз з визначенням коефіцієнта кореляції за Спірменом (r_s). Мета кореляційного аналізування полягала у встановленні значущих взаємозв'язків показників досліджуваних параметрів. Представимо у табл. 2 отримані результати кореляційного аналізування.

Таблиця 2

Кореляційні взаємозв'язки параметрів соціальних очікувань і параметрів мотиваційної сфери особистості (n= 63)

Досліджувані параметри	ОР _о	ОС _о	ОП _о	РСО _о
Низька мотивація до успіху (НМУ)	0,067	-0,149	0,031	0,061
Середня мотивація до успіху (СМУ)	0,114*	0,101*	0,054	0,048
Помірно високий рівень мотивації (ПВРМ)	0,267**	0,166**	0,154**	0,148**
Надміру високий рівень мотивації (НВРМ)	0,465**	0,176**	0,159**	0,348**
Внутрішній мотив (ВМ)	0,168**	0,344**	0,192**	0,212**
Мотив змагання (МЗ)	0,077	0,059	0,049	0,096*
Мотив самоповаги (МС)	0,158**	-0,121**	0,278**	0,229**
Складність завдання (СЗ)	-0,068	-0,159**	0,069	-0,034
Вольове зусилля (ВЗ)	0,057	0,007	0,031	0,109*
Оцінка рівня досягнутих результатів (ОРДР)	0,208**	0,187**	0,085*	0,237**
Намічений рівень мобілізації зусиль (НРМЗ)	0,139**	0,019	0,144**	0,173**
Очікуваний рівень результатів (ОРР)	0,278**	0,227*	0,196**	0,332**

Примітка: * кореляція є значущою на рівні $p < 0,05$ (двостороння); ** кореляція є значущою на рівні $p < 0,01$ (двостороння).

Здійснено кореляційне аналізування параметрів соціальних очікувань спортсменів з параметрами мотиваційної сфери. Отримано низку статистично значущих коефіцієнтів кореляції на рівні $p < 0,01$ і $p < 0,05$. Констатуємо, що інтегрований показник рівня соціальних очікувань особистості (PCO_o) має значущі взаємозв'язки з помірно високим рівнем мотивації (ПВРМ) ($r_s = 0,148$; $p < 0,01$); надміру високим рівнем мотивації (НВРМ) ($r_s = 0,348$; $p < 0,01$); внутрішнім мотивом (ВМ) ($r_s = 0,212$; $p < 0,01$); мотивом змагання (МЗ) ($r_s = 0,096$; $p < 0,05$); мотивом самоповаги (МС) ($r_s = 0,229$; $p < 0,01$); вольовим зусиллям (ВЗ) ($r_s = 0,109$; $p < 0,05$); оцінкою рівня досягнутих результатів (ОРДР) ($r_s = 0,237$; $p < 0,01$); наміченим рівнем мобілізації зусиль (НРМЗ) ($r_s = 0,173$; $p < 0,01$); очікуваним рівнем результатів (ОРР) ($r_s = 0,332$; $p < 0,01$). Отже, параметри соціальних очікувань мають значущий кореляційний взаємозв'язок з параметрами мотиваційної сфери особистості спортсмена. Залишається інтегрувати отримані результати у тренувальний і змагальний процеси спортивної діяльності.

Висновок. Здійснено теоретичне обґрунтування і емпіричне дослідження взаємозв'язку параметрів соціальних очікувань спортсменів-професіоналів і спортсменів-любителів з параметрами мотиваційної сфери. Констатовано значущий позитивний зв'язок очікувань і мотивації. Зафіксовано найвищі кореляційні значення рівня соціальних очікувань особистості (PCO_o) з надміру високим рівнем мотивації (НВРМ) ($r_s = 0,348$; $p < 0,01$) і з очікуваним рівнем результатів (ОРР) ($r_s = 0,332$; $p < 0,01$). Перспективу вбачаємо у інтеграції в тренувальний і змагальний процеси спортивної діяльності.

Література:

1. Попович І. С. Мотиваційний компонент соціально-психологічних очікувань. *Проблеми загальної та педагогічної психології: зб. наук. праць Інституту психології імені Г. С. Костюка АПН України*. К.: ГНОЗІС, 2011. Т. XIII, ч. 4. С. 290-297.
2. Попович І. С. Проблема соціально-психологічних очікувань в науковій теорії та практиці. *Практична психологія та соціальна робота*. К., 2005. № 5. С. 8-13.

3. Blynova O., Kruglov K., Semenov O., Los O., Popovych I. Psychological Safety of the Learning Environment in Sports School as a Factor of Achievement Motivation Development in Young Athletes. *Journal of Physical Education and Sport*, 2020, 20(1), 14-23. DOI: 10.7752/jpes.2020.01002
4. Popovych I. S., Blynova O. Ye., Bokshan H. I., Nosov P. S., Kovalchuk Z. Ya., Piletska L. S., Berbentsev V. I. The Research of the Mental States of Expecting a Victory in Men Mini-football Teams. *Journal of Physical Education and Sport*, 2019, 19(4), 2343-2351. DOI: 10.7752/jpes.2019.04355
5. Popovych I., Zavatskyi V., Tsiuniak O., Nosov P., Zinchenko S., Mateichuk V., Zavatskyi Yu., Blynova, O. Research on the Types of Pre-game Expectations in the Athletes of Sports Games, *Journal of Physical Education and Sport*, 20(1), 2020. 43-52. DOI: 10.7752/jpes.2020.01006